

Hanne Bruun:
Dansk tv-satire: Underholdning med kant.
København: Books on Demand GmbH. 2011.

Johan Nilsson

MedieKultur 2013, 55, 120-123

Published by SMID | Society of Media researchers In Denmark | www.smid.dk

The online version of this text can be found open access at www.mediekultur.dk

Hanne Bruun är en forskare och lektor vid Aarhus universitet vars övriga publikationer inkluderar boken *Daytime talkshows i Danmark* (2004) samt artiklarna "Changing Production Cultures in Television Satire" (*Northern Lights*, 2012) och "Political Satire in Danish Television: Reinventing a Tradition" (*Popular Communication*, 2012). I *Dansk tv-satire* diskuterar Bruun den danska tv-satirens utveckling från 1968 till idag och kan påvisa hur den har förändrats, särskilt sedan sent 1990-tal då vad hon kallar den danska tv-satirens andra epok tar vid. Denna förändring, menar Bruun, har skett i takt med att dansk public service har lanserat en rad supplementkanaler och breddat sig mot andra medieplattformar i ett försök att klara sig i en växande konkurrens om publikens uppmärksamhet. Satiren har, enligt Bruun, fått spela en ny strategisk roll i public service-tv:s underhållningsprofil.

Boken är uppdelad i fyra delar som tillsammans innehåller en introduktion och åtta kapitel. Introduktionskapitlet inleds med en kortare kontextualisering där den danska tv-satiren positioneras i relation till andra nationella sammanhang, såsom Storbritannien, Norge, Sverige och USA. I första hand ses den brittiska tv-satiren som en viktig inspiration, medan den amerikanska snarare ses ha utvecklats i ett separat spår från den europeiska (först på senare år har den utvecklats till en självständig genre). Bokens syfte är att erbjuda den första sammanhållna studien av dansk tv-satir, där fokus ligger på spänningen mellan tradition och förnyelse under en period, 2000 till 2010, som präglats av stark konkurrens och nya medieformer. Förutom en omfattande kartläggning av programutvecklingen från

1968 till 2009 bygger analysen på intervjuer med manusförfattare, skådespelare, redaktörer och kanalchefer inom DR, som ses som den viktigaste institutionella kraften i utvecklingen.

I bokens andra del (tre kapitel) erbjuds en teoretisk och historisk bakgrund gällande satir i allmänhet och dansk tv-satir i synnerhet. Kapitel 2, som diskuterar satirens form, innehåll och förändring, är särskilt intressant i mina ögon, då Bruun här visar hur det har skett en markant förändring i satirens andra epok. Vid sidan om den politiska satiren kom en *social satir*, där kritik av sociala typer och mentaliteter i kombination med mediekritiska element är de dominerande karaktärsdragen, att präglade programtraditionen från och med 1998. Denna typ av satir kom att utgöra en viktig del i DR2:s satsning på satir under 2000-talet.

I relation till den sociala satirens utveckling till en självständig och dominerande gren av tv-satir för Bruun också fram ett särskilt intressant argument: det för satiren så viktiga referentiella elementet (kapitel 1) har förändrats. Till skillnad från i den politiska satiren så är referensen betydligt svårare att knyta till konkreta personer, händelser och fenomen. Detta eftersom referenserna tenderar att vara mer generellt hållna. Mentaliteter, livsstilar samt sociala och kulturella tillstånd och strukturer utgör fokus för serierna, och dessutom kommer referenserna ofta via en drift med olika faktuelle tv-genrer. Den sociala satiren utforskar således relationen mellan dessa faktuelle genrer och den verklighet de förmodas framställa. Som Bruun påpekar så innebär detta att mediernas makt över och betydelse för individens självförståelse och världsuppfattning hamnar i fokus.

Samtidigt konstaterar Bruun att en parallell utveckling har varit att både social och politisk satir i större utsträckning har bjudit in verkligheten och dess aktörer i programmen. Det är därför lite av en paradox att "grænsen til den 'rene' fiktionsskømedie blevet mere porøs, fordi arten af den referentialitet, satiren forudsætter, er blevet mere forskelligartet", samtidigt som "grænsen til dokumentarisme blevet overskredet på helt konkrete måder via inddragelsen af virkeligheden og dens aktører" (s. 68). Denna paradox förklaras dock med att satiren i hög grad har övergivit parodin för pastischen (kapitel 1 förklarar hur dessa element används i satir). Till skillnad från parodi måste pastisch inte erbjuda någon explicit värdering av de original som refereras, vilket ger en satir där tittarna själva måste dra värderande slutsatser. Detta betyder att tv-satiren lägger mer och mer vikt på tittarnas tolkningskompetenser, deduktiva färdigheter och tidigare erfarenheter av genren. Som Bruun också förklarar i kapitel 3, där satiren diskuteras utifrån bland annat mötet mellan producent och mottagare, så är tv-satiren både estetiskt och kunskapsmässigt krävande.

I bokens tredje del ligger fokus på hur den *produktionskultur* som resulterat i de olika satiriska tv-programmen har förändrats över tid, samt hur detta har inneburit en förändring i hur genren definieras av tv:s aktörer. Kapitel 4 lägger den teoretiska och metodologiska grunden för vad som sedan blir själva produktionsanalysen (kapitel 5 och 6), och här visar Bruun varför genreanalys (utifrån en pragmatisk genresyn à la Steve Neale och kognitionspsykologisk schemateori) tillsammans med produktionsanalys blir en lyckad kombination i och med att den löser upp de för produktionsanalysen traditionella dikotomierna mellan struktur och aktör samt text och kontext och istället fokuserar på processer mellan olika

kausala krafter samt producenters faktiska tolkning av genren. Detta är ett lyckat företag, även om det hade varit intressant att ta del av någon form av kompletterande publikstudie för att bekräfta vissa av argumenten.

Förändringen av produktionskulturen ligger till grund för de två analyskapitlen och detta har föranlett Bruun att titta på ett fall från vardera epoken. I kapitel 5 analyseras serien *TV-Ansjosen* (DR1, 1995-98), vilken var den sista serie som producerades för DR1:s helgunderhållning och riktades till den breda publiken. Således är valet motiverat, men i och med det anlagda historiska perspektivet och den relativt långa tidsperiod (1968-1998) som utgör den första epoken blir en möjlig svaghet hos studien det faktum att fallstudien potentiellt missar föränderliga aspekter av produktionskulturen. Bruun medger dock att valet av fall till stor del har styrts av tillgången till de aktörer som varit involverade i produktionen. Dessutom har Bruun redogjort för den relativt stabila definition av satir som var rådande under den första epoken (kapitel 2) och som också kan ses som ett tecken på att produktionskulturen inte förändrades nämnvärt. Denna definition grundade sig på en princip som styrde produktionen av politisk satir: *aktualitetsprincipen*.

Det är dock uppmärksammandet av skiftet från en typ av satir till en annan som är bokens viktigaste och mest intressanta bidrag. Lanseringen av systerkanalen DR2, en förändring i maktfördelningen inom organisationen, nya resursvillkor och inte minst en svårighet med att upprätthålla aktualitetsprincipen i denna snabba omvälvning var alla orsaker till detta skifte. Således handlar kapitel 6 om produktion av social satir och om *Drengene fra Angora* (DR2, 2004), en serie som enligt Bruun karakteriseras av flera av de egenskaper som utgör normen hos den andra epokens produktionskultur. Bruun visar här att aktörerna inom DR2 bekräftar förändringen hos satiren; produktionskulturen präglas av insikten om den komiska potential som finns i mediet självt. Paradoxalt nog ser producenterna generellt inte medierna som föremål för kritik utan snarare som ett sätt att komma åt mentaliteter och sociala typer som karakteriserar samhället. Intressant är också hur produktionen av satir gått från stora grupper av professionella producenter med starkt politiskt engagemang (politisk satir) till mindre, personligt präglade, ensembler av komiker (DR och komikerbranschen skapar ett utbyte där komiker kan använda tv som ett steg i karriären och där DR slipper lägga stora resurser på talangutveckling, som man hade gjort under den första epoken).

Detta ligger till grund för en viktig slutsats rörande det kommersiella trycket på satiren, vilket troligtvis beror på ökad konkurrens. Succé hos tittarna kom att krävas samtidigt som 'personligt författarskap' och experimentering uppmuntrades, vilket kan tyckas något motsägelsefullt, men troligtvis innebar den relativt låga budgeten att det sågs som värt risken. Ytterligare en viktig faktor är elimineringen av aktualitetsprincipen, vilket gav satiren ny räckvidd. Den behövde inte längre vara veckoaktuell, och således blev den en mer ekonomiskt hållbar programform. Dessutom, som Bruun tydliggör i kapitel 7, spelar en ny syn på publiken en viktig roll för den sociala satirens utveckling. Där den politiska satiren präglades av uppfattningen att publiken var relativt odifferentierad så kom pro-

duktionskulturen kring den sociala satiren att karakteriseras av målgruppstänkande och kanalprofilering, vilket kan ses som särskilt problematiskt med tanke på det public service-uppdrag som DR faktiskt har. Med utgångspunkt i den radikala förändring som den danska tv-satiren har genomgått tar bokens fjärde del (och sista kapitel), slutligen, upp satiren för sammanfattande diskussion. Här pekas även framåt och den politiska satirens roll i det nya produktionsklimatet ges viss plats. En intressant poäng, som också skulle kunna ligga till grund för fortsatta studier, är att den politiska satiren inte fungerar i den nya underhållningsprofilen, men att det experimenteras med att mer konsekvent inkorporera satiriska element i journalistiska aktualitetsprogram och tv-dokumentärer. Konsekvensen av detta, menar Bruun, är att politisk satir inte längre produceras och annonseras som satir, eller som underhållning.

Dansk tv-satire är både välargumenterad och intressant, och den håller upp satiren för granskning i en tid där denna genre uppenbarligen spelar en viktig roll, även utanför Danmark. Den förändring som dokumenteras i boken kan med stor sannolikhet skönjas även i andra nationella kontexter. Boken fungerar både som en utmärkt introduktion till tv-satir och som en intressant fördjupning i ämnet, och således kan den starkt rekommenderas till alla som är intresserade av satir och medier.

Johan Nilsson

Lektor, PhD.

Medie- och kommunikationsvetenskap

Institutionen för Humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap

Örebro universitet, Sverige

johan.nilsson@oru.se